

KRÓNIKA

A SZÉKESFŐVÁROS IPARMŰVÉSZETI ÉRME.

A székesfőváros képzőművészeti bizottsága körében a dr. Buzáth János alpolgármester, dr. Liber Endre tanácsnok és dr. Pachér Béla fogalmazó lelkes kezdeményezései és buzdításai folytán a hazai iparművészet iránt megnyilatkozó érdeklődés és áldozatkészség egyik újabb bizonyága a szűkebb pályázat, melyet a bizottság a székesfőváros részéről iparművészeknek adományozandó érem mintájára hirdetett, de még inkább maga a émi, amelyet az érem szolgálni fog. A pályázat bíráló-bizottsága Teles Edének e számunkban közölt kiválóan sikerült művét fogadta el sokszorosításra. Igen figyelemreméltó pályaművel pályázott jeles szobrászunk Reményi József is, akinek éremtervét ez alkalommal szintén bemutatjuk.

KÉT DISZOKLEVELET mutatunk be e füzetünkben. Az egyik Haranghy Jenőnek, az iparművészeti iskola jeles tanárának, sok pályázaton győztes kiváló grafikusunknak műve, a másikat a székesfővárosi iparrajziskola grafikai osztályának fiatal tanára, Szathmáry István tervezte és rajzolta, aki szintén már több ízben sikeresen vett részt grafikai pályázatokon és akitől e téren még sok értékes munkát várunk.

HÁMOR SÁRI alig került ki a m. kir. iparművészeti iskola ötvösszakosztályából, már szép sikert ért el a székesfővárosi iparművészeti tervpályázatán, mert több tervét a bíráló-bizottság 300 pengős díjjal jutalmazta. A jeles képzettségű és tehetséges fiatal úrileány önálló munkáiból e számunkban mutatunk be néhány szemelvényt.

A SZÉKESFŐVÁROS A HAZAI IPARMŰVÉSZETÉRT. Lapunk legutóbbi számában külön cikkben részletesen beszámoltunk a székesfőváros hatóságának a hazai iparművészetet fokozottabb felkarolására irányuló igen örvendetes határozatáról. E határozat folyamánya, hogy a székesfőváros tanácsa állandó iparművészeti szakbizottságot alakított, mely a művészeti és közművelődési bizottság albizottságaként fog működni. Ennek a hatáskörébe utalja a tanács a székesfőváros évi költségvetésében a hazai iparművészet támogatására előirányzott átalányösszeg felhasználására vonatkozó javaslatlételt, a székesfővárosi iparművészeti gyűjtemény irányelveinek megállapítását, a gyűjtemény gyarapítására vonatkozó vásárlások, beszerzések és megrendelések előkészíté-

sét és javaslatát, az iparművészet körébe vágó székesfővárosi munkálatok és rendelkezések terveinek beszerzésében való közreműködést, ilyenek felülbírlását és általában az iparművészet támogatását, nemkülönben az iparművészet általános elvi és gyakorlati kérdéseinek ügyében való véleményadást és javaslatlételt, végül pedig az összes fővárosi ügyosztályok és intézmények ügykörében felmerülő iparművészettel kapcsolatos kérdések véleményezését.

Ennek a bizottságnak elnöke a művészeti és közművelődési bizottság elnöke vagy annak helyettese. Tagjaiul meghívta a tanács dr. Bánóczy László, Glük Frigyes, Magyar Miklós és Szakál Géza, a művészeti és közművelődési bizottság tagjait, továbbá Ágotai Lajos és Vég Gyula főigazgatókat, Csányi Károly és Györgyi Kálmán igazgatókat és Megyeri-Meyer Antal tanárt. A bizottság előadója és jegyzője dr. Pachér Béla, tanács fogalmazó.

TIRINGER FERENC keeskeméti ezüstkoszorús vasművesmester már ismerőse lapunk olvasóinak, mert bemutattuk már főleg a külföldi megrendelők részére készült kovásolt ajtóvereteit. E számunkban az Országos Magyar Iparművészeti Társulat kiállításában és az Országos kézműipari kiállításon látható kovásolt függő világítótestek reprodukcióit közöljük. Ezek a jeles művészi érzékkel megkomponált teljesen eredeti vasmunkák az iparművészet sok ágában otthonos Kovács Erzsébet tanárnak tervei nyomán készültek.

HIESZ GÉZA Párizsban élő hazánkfia újabb szép sikereket ér el üvegszoborműveivel, melyekkel a francia főváros kiállításain nagy feltűnést keltett. E művek egyikét e számunkban reprodukáljuk.

REITZER JENŐ festő- és iparművész fallütem-szekrényének ajtaja — melyet e számunkban közlünk — érdekes példája a magyaros hangulatú díszítő festészetnek. A falusi alakok stílusosságuk mellett is jellemzőek és a figurális panneaukat élénk, de összhangzó színű esíkokból alkotott díszes keretek övezik. Reitzer e műve is igazolja alapos rajzbeli készségét és dekoratív érzékét. — A jeles mester szakmabeli tanulmányait a m. kir. Iparművészeti iskolán kezdte, majd folytatta a müncheni királyi és a párizsi híres Jullien-akadémián. Ebben az időben számos sikerült arekép kerül ki eszetje alól, melyekkel Párizsban és a müncheni Glaspalast kiállításain számottevő sikereket és elismerést aratott. Időközben még Londonba is eljut, ahol befejezi külföldi tanulmányait. Hazaérkezése után nagy kedvvel és lel-

kesedéssel merül hazai népművészetünk tanulmányozásába és sűrűn érvényesíti az e téren szerzett ismereteit a díszítő festészet körébe tartozó nagyszabású munkáin, mint pl. a dévai színház freskóin. Ezek mellett a megadott milieuhöz alkalmazkodó más irányú figurális kompozíciók megfestésére is nyílik alkalma mint pl. a szegedi Széchenyi-színház és mozgó helyiségeinek díszítésénél, amely művei sokoldalúságáról tesznek tanúságot. Építőművészetünk egyre fokozódó föllendülése remélhetően módot ad majd a jeles művész tehetségének és tudásának az eddigénél is nagyobb mértékben való érvényesülésére.

A MAGYAR MESTERIFJAK EGYESÜLETÉNEK mintegy 30 főből álló csoportja az Orsz. M. Iparművészeti Társulat igazgatójának vezetésével viszonzta a nürnbergi mesterifjaknak február havi látogatását. Útközben Münchenben megtekintették a Heim und Technik e. nagyszabású tanulságos kiállítást és a Deutsches Museumot, Nürnbergben pedig a Dürer-kiállítást a Germanisches Museumban és a mintaszerűen felszerelt ipari szakiskolákat keresték fel. Úgy Münchenben, mint Nürnbergben a főpolgármesterek, az ottani mesterifjak és a magyar egyesületek kitüntető szeretettel fogadták a magyar társaságot. Felemelő hatású volt, amidőn Nürnberg városának az ifjak tiszteletére a Művészházban rendezett 400 terítékes ünnepi vacsoráján a zenekar a Szózatot, a Himnuszt és a Nemzeti Hírszekegyet játszotta és a jelenvolt közönség felállva hallgatta a magyarok énekét. Nürnbergből Rothenburgba rándult ki a társaság, ahol gyönyörködve merültek el ennek a hangulatos, ősrégi német város évszázados építészeti emlékeinek szemléletébe.

SZAKIRODALOM

A HÁZIIPARI TERMELÉS EGYES KÜLFÖLDI ÁLLAMOKBAN ÉS MAGYARORSZÁGON. Csák E. Viktor okl. közgazdász, miniszteri számvevősegi igazgató, 1921-ben megírta a Magyarországi Kommunizmus Gazdasági Leszerelését, a Közgazdasági Értesítőben sorozatosan ismertette a m. kir. kereskedelemügyi minisztérium pénzügyi történetét 1867-től a világháború kitöréséig, majd pedig ugyanezek sorozatos cikkekben közölte a kereskedelemügyi kormányoknak az állami költségvetések alapján feldolgozott iparfejlesztési tevékenységét, 1926-ban résztvett a Gyáripari és Üzemi Címtár szerkesztésében. Most újabb munkával gyarapította közgazdasági irodalmunkat azzal, hogy fenti cím alatt kiadott művében összefoglaló képét adja úgy a hazai, mint a külföldi háziipari termelés állapotának. A házi-

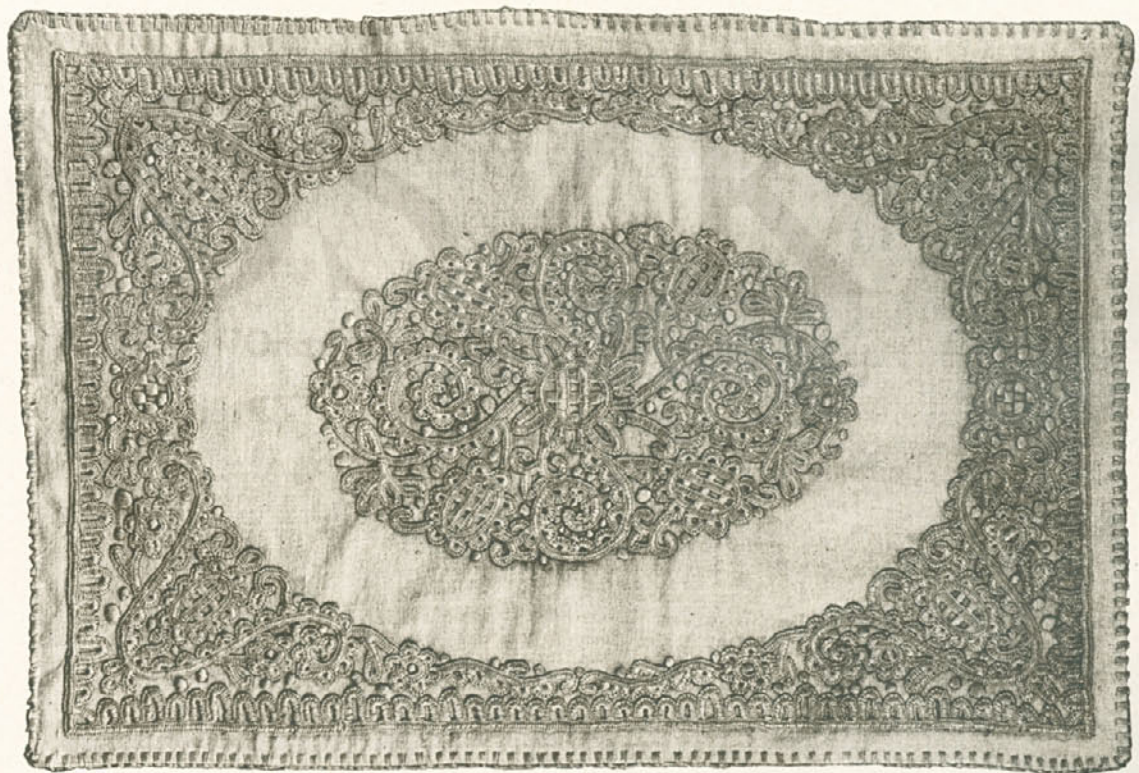
ipar — miként báró Sztéryny József nyug. kereskedelemügyi miniszternek a munkához írt előszavából is kiténik — a magyar nép lelkivilágának olyan megnyilvánulása, amelyben a művészi képesség a gyakorlatiassággal párosulva termeli ki azokat az értékeket, amelyek a kultúrnépek érdeklődését és megbecsülését vívták ki. Mert akár a textil-, akár a kerámiai, akár a fufaragászati ipar, akár pedig az iparművészet egyéb ágazataiba tartozó és forgalomba kerülő készítményekkel találkozunk, mindenkor csak a legnagyobb elismeréssel kell adózni azoknak, akik ösztönszerű hajlamuknál fogva ily termékek előállítására képesek. Éppen a termelésnek ez a különleges összetétele az, ami ennek a foglalkozási ágának a legkülönbözőbb szempontból való megítélését lehetővé teszi, s amely egyúttal oka annak is, hogy a termeléssel foglalkozó kiváló képességeknek gyakorlati érvényesülése rendszerint hajótörést szenved. Ennek a gyakorlatiasságnak érvényesülése érdekében írta meg Csák E. Viktor, a háziipari ügyeknek alapos ismerője ezt a munkát abban a reményben, hogy a történeti multon és a külföldi példákon okulva úgy a hazai közönség, mint az illetékes tényezők a jövőben ezt a kérdést kizárólag — a háziipari termelés lényegének megfelelően — a ipari többtermelés szempontjából fogják méltányolni. Kívánatos, hogy a szerzőnek ez a megokolt álláspontja teljes mértékben érvényesüljön mindenütt, ahol háziipari termelésünk ügyeit intézik.

A tartalmas munka ára 10 pengő és kapható a szerzőnél, vagy a Hellas Irodalmi és Nyomdai Rt.-nél Budapest, V., Sziget-u. 25. sz. alatt.

KONRAD HAHN: DEUTSCHE VOLKSKUNST. Berlin, Deutsche Buch-Gemeinschaft, 1928. Nagy 8°. 124 l. 216 tábla kép. Schwindrazheimnek 1904-ben megjelent Deutsche Bauernkunst-ja és Haberlandnak 1911-ben az osztrák népművészetről írott könyve óta a német ethnologusok minsűrűbben foglalkoznak a német nép művészkedésével. A különböző országárszokról szóló népművészeti tanulmányok után most Hahn nagy készülettel hatalmas összefoglalást írt erről a tárgyról, amelyben a népművészet filozófiáját is igyekszik körvonalazni, azonfelül a népművészetet tárgya és anyaga szerint csoportosítva rendszerbe foglalja. Hadat üzen annak a felfogásnak, amely a népművészetben kizárólag a nagy művészet különböző korszakbeli vívmányainak elfajulását látja. Szorosan elhatárolni törekszik a nép művészetét a nagy művészettől és az iparművészettől, s az elsőben, mint a népdalban a nép költői, művészi lelkének eredeti, naív, ösztönös megnyilatkozását keresi. S alkotásai egy részében a népművészet a néplelékeknek csakugyan egyik oly ösztönös megnyilatkozása, mint aminővel a városi és falusi gyermek rajzaiban és barkácsolásában egyaránt találkozunk. Ámde a népművészet körét nagyon szűkre kellene vonni, ha csak ilyfajta munkáit méltatnók figyelemre. S ezt

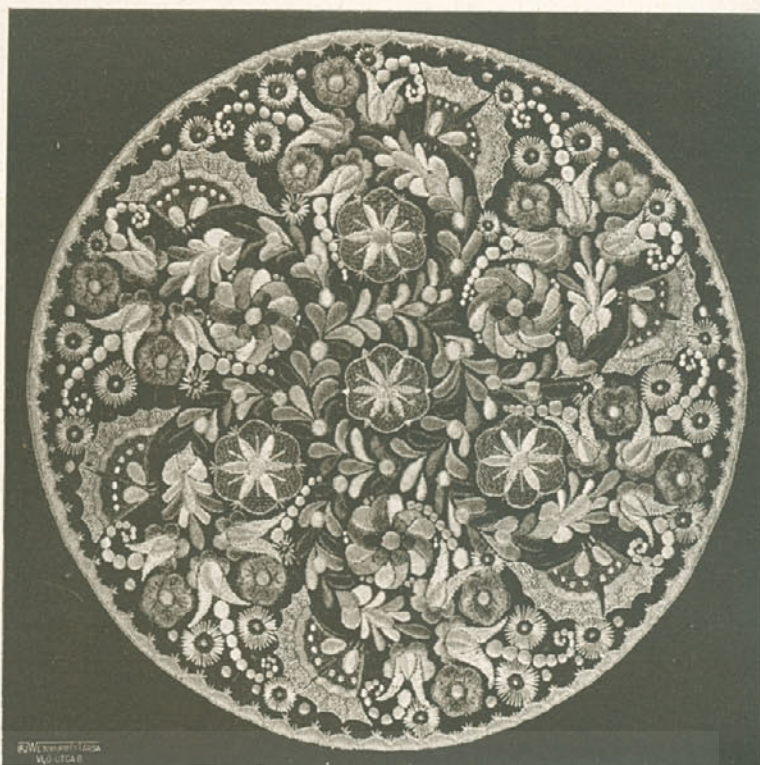
Fintáné Kántor Kata (Newyork): Batikolt falidísz. — Wandbehang, Batikarbeits. — Panneau de batik. Par Mme Finta-Kántor (Newyork).

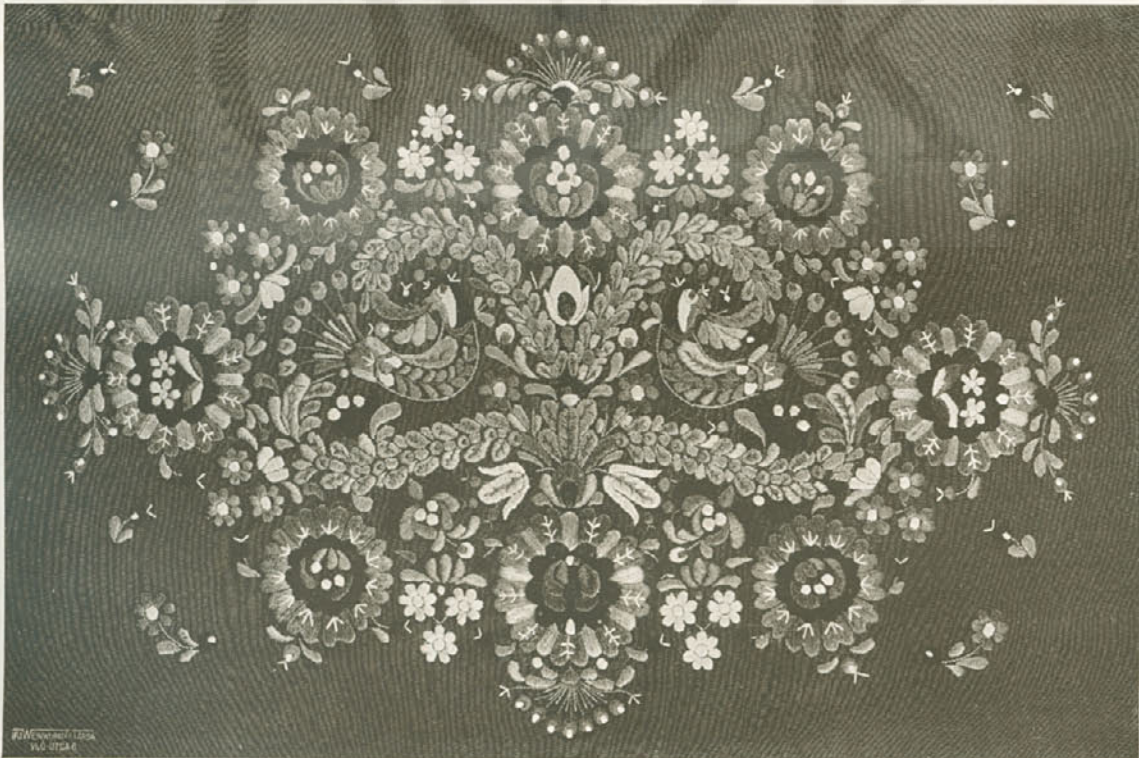
Szemelvények a budapesti m. kir. Állami Nőipariskola évvégi kiállításából. Falvédő, rátét-munkával. Tervezte Undi Mária. Készült Drencsényi Károlyné osztályában. Párna, kalotaszegi írásos hímzéssel. Készült Petrás Ilona osztályában. — Schülerarbeiten d. Staatl. Frauengewerbeschule, Budapest. Wandbehang, Applikationsarbeit. Polster mit Kalotaszeger Stickerei. — Tapisserie et application. École royale industrielle de jeunes filles, Budapest.

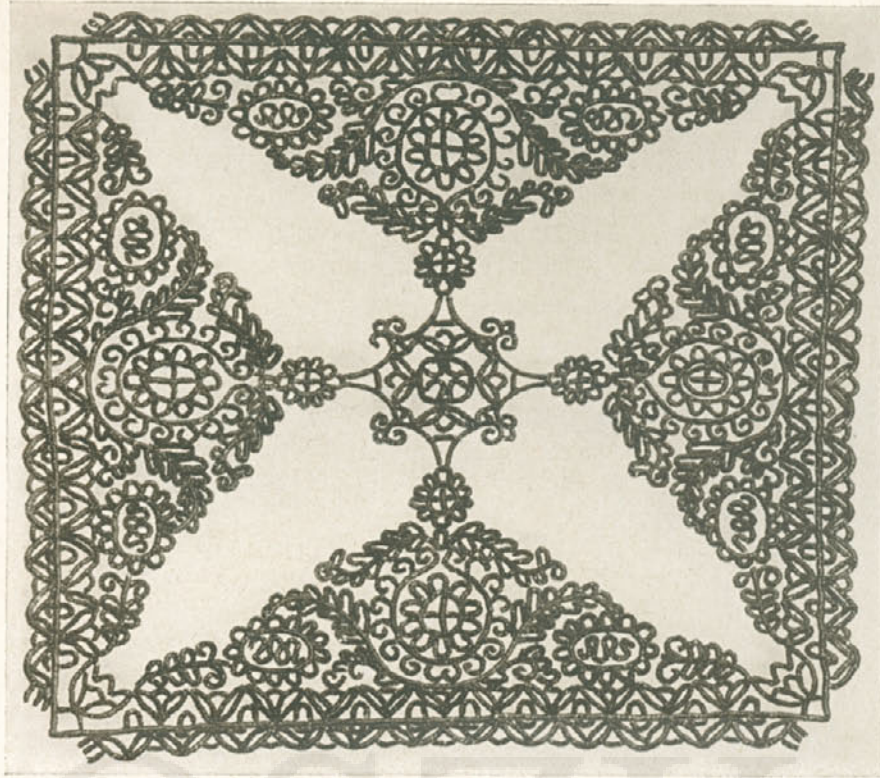
Szemelvények a budapesti m. kir. Állami Nőipariskola évvégi kiállításából. Tervezte Schick Iza. Készültek Drenesényi Károlyné osztályában. — Bunte Stickereien d. Staatl. Frauengewerbeschule, Budapest. — Broderies en couleur. École royale industrielle de jeunes filles, Budapest.

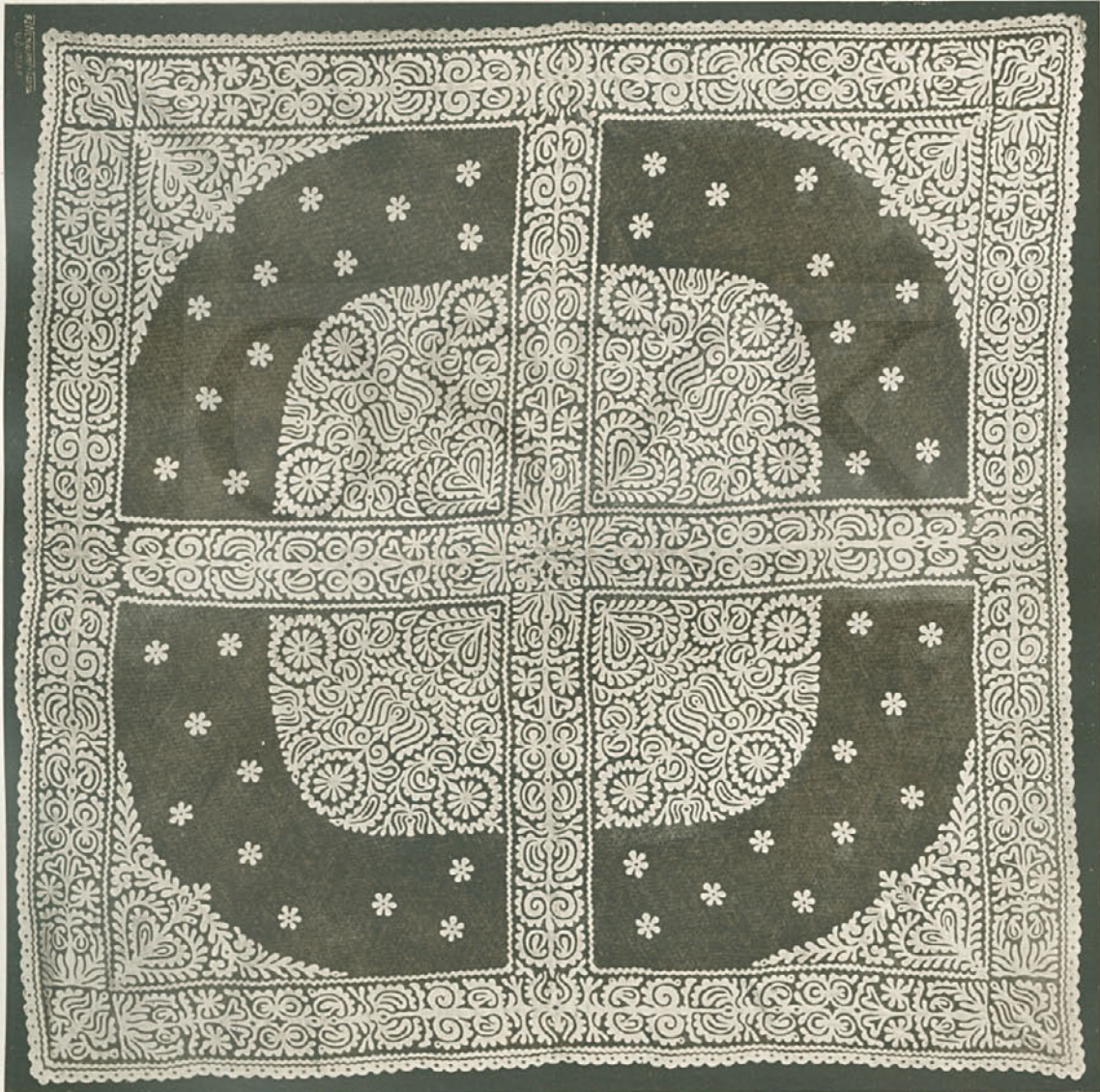
Szemelvények a budapesti m. kir. Állami Nőipariskola évvégi kiállításából. Párnák, színes hímzéssel. A felsőt tervezte Kovács Erzsébet tanár. Készültek Drenesényi Károlyné osztályában. — Bunte Stickereien der Staatl. Frauengewerbeschule, Budapest. — Broderies, École royale industrielle de jeunes filles, Budapest.

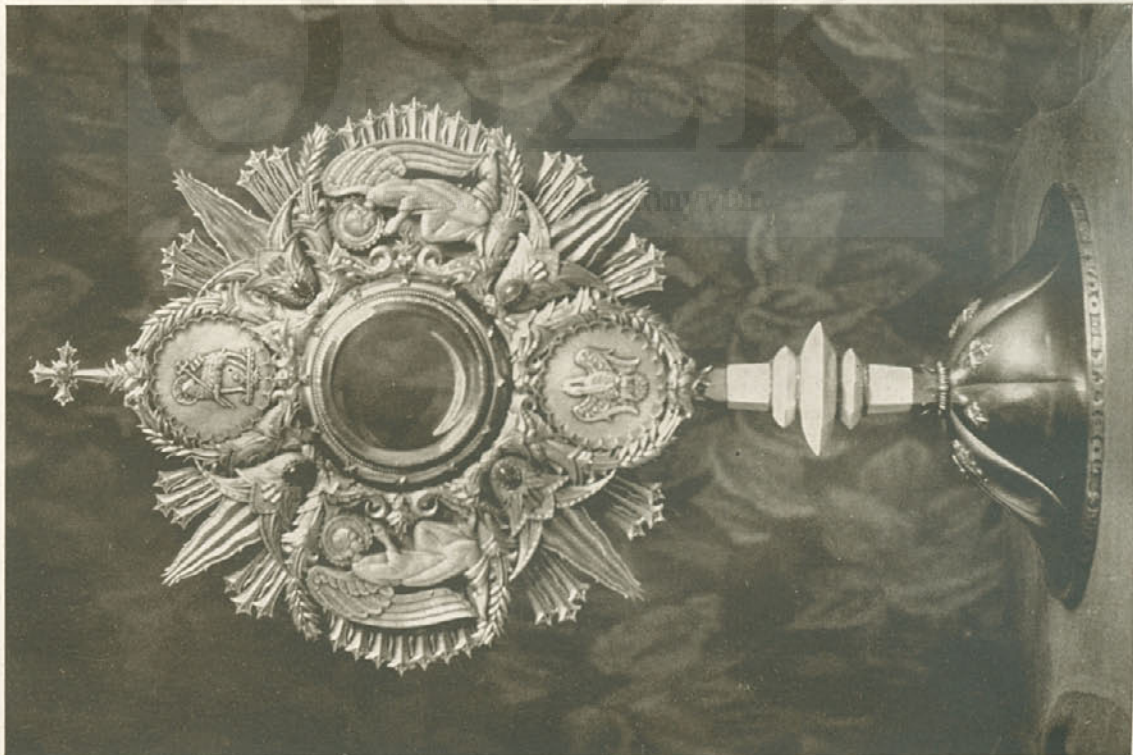
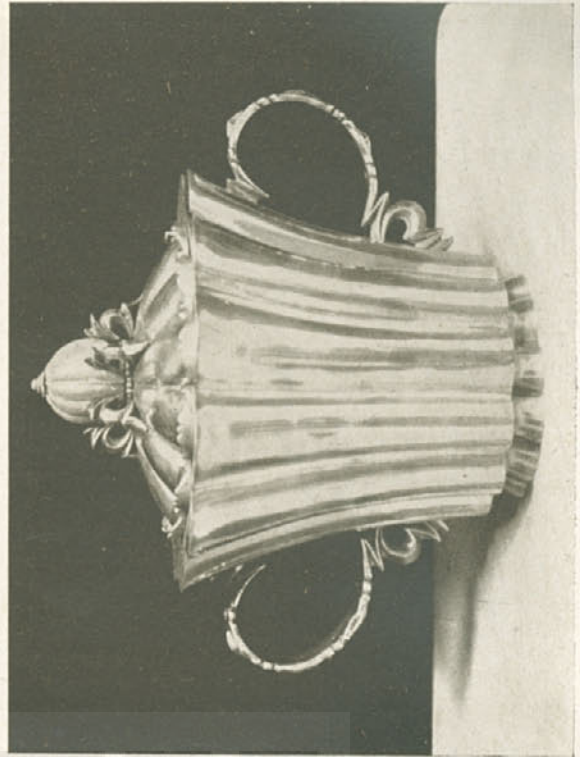
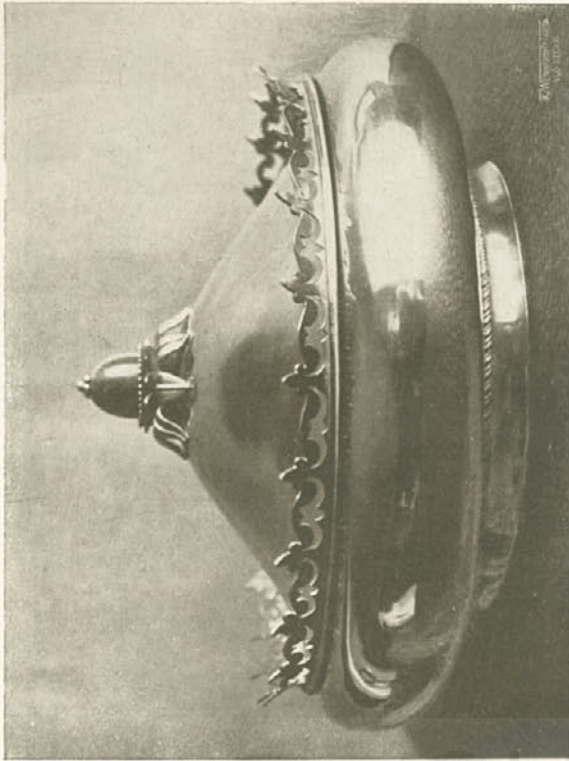
Szemelvények a budapesti m. kir. Állami Nőpariskola évvégi kiállításából. Párnák, színes hímzéssel. Tervezte Schick Iza. A felső Piller Erzsébet, az alsó Drencsényi Károlyné osztályában készült. — Bunte Stickerien d. Staatl. Frauengewerbeschule, Budapest. — Broderies. École royale Industrielle de jeunes filles, Budapest.

Szemelvények a budapesti m. kir. Allami Nőipariskola évvégi kiállításából. Kalotaszegi párna. Készült Drencsényi Károlyné osztályában. Többszínű párna. Tervezte Schiek Iza, készült Petrás Ilona osztályában. — Polster mit Kalotaszeger und mit bunter Stickerel. Staatl. Frauengewerbeschule, Budapest. — Broderies. École royale industrielle de jeunes filles, Budapest.

Szemelvények a budapesti m. kir. Állami Nőipariskola évvégi kiállításából. Hálóing himzése. Tervezte Kovács Erzsébet. Rátétmunkával díszített batiszt terítő. Készültek Duha Melanie osztályában. — Stückerel eines Nachthemdes. Batist-Tischdecke mit Applikationsarbeit. Staatl. Frauengewerbeschule, Budapest. — Broderies. École royale Industrielle de jeunes filles, Budapest.

Hámor Sarolta: Ezüst szentségtartó és cukortartók. — Silberne Monstranze und Zuckerdosen. — Ostensoir et sucriers par Ch. Hámor.

Hahn sem teszi, aki a néplélekkel foglalkozó bevezető fejezetét után sorra foglalkozik a népies építészettel, fafaragással, szövessel, keramikával, üveggyártással, fémművességgel, s tárgyilagosan méltatja azt a hatást, amelyet erre a városi mesteremberek s a különböző korok iparművészete gyakoroltak. A városi kultúra, mióta városi élet van, sohasem volt hatás nélkül a falusi népre, amely vívmányait, a városi életnek primitív életmódjától elütő jelenségeit mindenkor megesodálta s ezeket erejéhez és eszközeihez mérten utánozni törekedett. A városi mesterember és a falusi barkácsoló között csak az a különbség, hogy utóbbi és földhöztapadt közönsége konzervatívabb természeténél fogva szívesebben ragaszkodik ahhoz, ami fantáziáját megragadta, és emberöltőkön át ismétli kölesönzött motívumait még akkor is, amikor ezek már konvencionálissá dermedtek. Ez az oka annak, hogy a népköltészet analógiájára, amelyben a nyelv tisztasága letéteményesének, a népnek egy-egy kiválóbb talentuma nyilatkozik meg, korunk művészetét, a költészethez hasonlóan, a népművészet segítségével regenerálni nem sikerült. Utóbbinak konvencionálissá dermedt, elszikkadt motívumai olyanok, mint az elszáradt, elfonnyadt virágok, amelyekből senkinek sem jut eszébe menyasszonyi bokrétát kötni. A közelmúlt törekvései, amelyek nálunk népművészeti motívumok felhasználásával próbálták nemzeti stílust teremteni, balsikerrel végződtek. Németországban a háború óta a társadalom mindszélesebb rétegeit átható új életre kelt nemzeti érzés és ennek tolmácsai, a művészek szintén nem azért fordulnak figyelmükkel a népművészet felé, hogy ennek motívumait utánozzák. A célszerűség követelményeinek szemmel tartása, a technika becsületessége s a formáknak az anyag természetével harmonikus stílusa az, amit tanulmányoznak s ami iránt a mindenre képes gyáripar korában kiölte a mesterek és a közönség érzékét. Ilyen tanulságok meríthetők Hahn Konrádnak komoly szakbeli felkészüléssel megírt, sok jó illusztrációval ékes, terjedelmes könyvéből, mely a népművészet iradalmának egyik legbecesebb műve. —

FLEMMING, ERNST: DAS TEXTILWERK. GEWEBEORNAMENTE UND STOFFMUSTER VOM ALTERTUM BIS ZUM ANFANG DES XIX. JAHRHUNDERTS. Berlin, Ernst Wasmuth, 1927. 4°. — Jelen mű Wasmuth kiadásában megjelenő »Werkkunst-Bücherei« sorozatának negyedik kötetét képezi. A szerző 600-nál több ábra és 8 színes tábla kíséretében tárgyalja a szövetdíszítés és szövés történetét az ókortól a XIX. század végéig. A következőkben vázlatosan ismertetjük ennek az érdekes és tanulságos műnek tartalmát:

A szövés a legrégebbi technikák egyike. Egyiptomban már a Kr. e. 4. évezredben találunk a szövés nyomaira. Az egyiptomiak ruhája lenfonalból, a finomabbak a hiszus rostjából készültek s fehérek voltak mustra nélkül. Mustrás szövetet csak az

adózó népek követel viseltek. Színes mustrákkal csak a székek és nyugágyak párnái és takarói és a sátrak függönyei voltak díszítve. Vászontakarókat sokszínű beszőtt mustrákkal a kairói múzeumban találunk, melyek IV. Thotmosis király sírjából kerültek napfényre s a Kr. e. 1400. évből valók.

Babilónia és Asszíriából származó textilművek nem maradtak korunkra, de Ninivé palotáinak falain az alabástrom esempéken látható színes domborművek a királyok és udvaruk életéből vett jeleneteket, ünnepélyeket, vadászatok, hareokat örökítenek meg. Az alakok ruhái mustrás szövetből valók, melyeken áldozatot bemutató királyok, papok, bikák, oroszlánok, madarak, mesebeli állatok, a szentfa, palméták és gránátalmák szerepelnek díszül. A babilóniai szőnyegekről már Plinius is azt írja, hogy a nagy takarók vagy faliszőnyegek nagyon drágák voltak s harei vagy vadászati jelenetekkel, mesebeli állatok egész sorozatával voltak ellátva.

A görög textilművészetről sokáig csak az agyagvázakon látható alakok ruhái nyújtottak támpontot és az írók és költők erre vonatkozó adatai. A XIX. század ötvenes éveiben a krimi félszigeten a sírokból előkerült, jól konzervált textilmaradványok a Kr. e. V—I. évszázadból valók s rajtuk naturalisztikus indákat, szőlőlombot, akantusleveleket, kaesák és szarvasbogarak sorozatát látjuk gobelin technikával előállítva. Más keskeny sávokból összetett nagyobb takarókon fekete alapon barna és vörös szöveten festve jeleneteket találunk Oedipus és Herakles mondáiból.

A római szövetek görög minták nyomán készültek. A császárság előtti időben a ruhák gyapjúból készültek s a Kr. e. utolsó évszázadban nagy luxust fejtettek ki a ruházatban, mely fénypontját a császárok idejében a selyem bevezetésével érte el. A selyem részint nyers állapotban, részint mint kész szövet került Rómába és érték tekintetében az arannyal vetekedett.

Az első selyemszövetek a Kr. e. utolsó században kerültek Perzsián keresztül Szíriába és Egyiptomba. A Kr. u. első században Kis-Ázsiában, Egyiptomban, Görögországban, a Kr. u. IV. században Konstantinápolyban, sőt Itáliában is készítenek már selyemszöveteket. A legrégebbi ránk maradt selyemszövetek mustrai egymás mellett sorakozó körökből vagy négyzetekből állanak, melyekben esillagok, kereszték, szívek, holdsarlók, palméták, rozetták foglalnak helyet. Lassanként az indás mustra lép előtérbe állatokkal, emberi fejekkel szimmetrikus elrendezésben, oroszlánokkal, párdueokkal, pávákkal, delfinekkal, kaesákkal, nyulakkal s más afrikai állatokkal. A VII. században erős perza befolyás érvényesül szárnyaslovakkal és vadkeeskékkel.

Az alakos mustrákkal ellátott szöveteknek egy kis csoportja az V. századból való. Ezeknek egy részén görög feliratok kíséretében József és Orpheus történetéből vett jeleneteket találunk ábrázolva, más darabokon Dánielt az oroszlánketrecben vagy a neredákat tüntetik fel akantusindák közt delfineken ülve.

A VIII. és IX. században a római egyház felszereléseinek nagy részét Alexandria szállította, ahol a szövészet igen magas fokon állott.

A Kr. u. 250—650-es években a pompakedvelő szasszanidák alatt a selyemszövés különösen Ktesiphonban virágzott. Már a IV. században II. Sapor Mezopotámiából telepített le szövésben jártas embereket Susába és más városokba. Mikor II. Justinian alatt Tyrusból, Berytusból és más városokból kivándorlásra kényszerítették a szövőket, sokan Perzsiába vándoroltak. Így aztán a régi perzsa és asszír típusokon nyugvó régebbi szasszanida mintákat görög-római motívumokkal pótolták.

A VIII. században az arab hódítás folytán a selyemszövésnek számos új központja keletkezett, így Bagdad, Mossul, Alexandria, Kairó, Kordova és Palermo. Az arabok kevés ornamentális elemet hoztak magukkal és mindenütt a meglévő díszítő-formákat vették át, lassan átalakították azokat s ekképpen egy egységes stílust alkottak.

Spanyolországban Kordova, Almeria, Sevilla, Mureia és Granada már az ókori rómaiak alatt is a szövetexportáló városok közé tartozott. Különösen kedvelték az arab geometriai vonaldíszet, a maureszket.

A szövészet Sziáliában is nagy jelentőségre jutott. Az araboktól itt alapított szövőműhelyeket utódaik, a normanok, sem semmisítették meg, akik 1146-ban görög szövőket telepítettek le Palermóba Korinthusból és Thebeből. Ezek révén a bizánci befolyás érvényesül a sziáliai textil munkákon.

A bizánci szövészet a VII. század óta erős perzsa befolyás alatt állott. Virágkorát a X—XII. században éri el.

A bizánci díszszövetek Amalfin és Velencén át Felső-Olaszországba s innen Európa északi részébe találtak utat. 1204-ben Konstantinápoly elfoglalásával a bizánci szövészet uralkodó helyzete megszűnik.

Olaszországban a selyemszövészt már korán ismerték. Rómába állítólag már a VIII. században jöttek görög selyemszövők. A XII—XIII. századi szövetek mustrái egyrészt bizánci, másrészt szaracén befolyásra mutatnak, amely utóbbiak sziáliai és spanyol-mór mustrákból vannak átvéve.

Az olasz selyemszövetek főhelye Lucca volt. Az innét menekült szövők terjesztették el később Velencében, Genuában, Firenzében és más olasz városokban a szövészetet.

Figyelemre méltó szöveteket készítettek Regensburgban is, ahol már igen korán állítottak elő gyapjuszöveteket s Wolfram von Eschenbach az ott készült selyemszöveteket is dicséri. Ezen szöveteknek mustrái a bizánci motívumokra támaszkodnak, de technikai tekintetben az olasz, görög és iszlamtól lényegesen különböznek. A finom selyem vagy lenfonál helyett kettős erős lenfonalakat használnak, melyek a szövetnek keménységet, merevséget kölcsönöznek.

A XIII. század óta tömegesen érkeznek szövetek Kínából. Ezek egy részének mustrája megtartja a szimmetrikus beosztást, másoknál eltűnik. Motívumaik a pálma, a sárkány, vadállatok, madarak és halak.

Egy különös csoportját képezik a szöveteknek a kínai bársonyszövetek, melyek kínai ornamentikával, állatokkal, arab feliratokkal vannak ellátva. A gazdag szín-pompájú kínai szöveteknek nagy befolyásuk volt s a XIV—XV. századi perzsa szövetek is kínai motívumokat mutatnak. A XIV. századból való egyiptomi szövetekhez esatlakoznak az El-Azam és Dronka sirjaiban talált és most Berlin, London, Krefeld és Düsseldorfban található szövetek.

A kínai szövetek az olasz selyemszövetekre is gyakorolnak befolyást. Az utánzás oly nagymérvű volt, hogy a kínai motívumokat teljesen lekopírozták, de nem mindig sikerült ezeknek jellegzetességét megtartani. A kínai állatok lassanként átalakulnak európaiakra, de mozgékonyabbak.

1300—1450-ig mindinkább elterjedt Olaszországban a selyemtenyésztés és selyemszövészet. A főhely Lucca volt, később Velence és Génua. Ezek mellett Messina, Reggio, Cantanzaro, Milánó és Flórene említendők. A lucceai szöveteknek kedvelt motívumai a várak tornyokkal és kapukkal, baldachnokkal, hajók és jelmondatos szalagok.

A velencei szöveteknél először konstatálható, hogy a tervezők művészek voltak. Antonio Pisano, Jacopo Bellini is foglalkoztak szövetek tervezésével.

Szemelvények a m. kir. Képzőművészeti Főiskola kiállításának Iparművészeti csoportjából. Síkdíszítményi vázlatok. Tanár Megyer M. Antal. — Ornamentale Skizzen der Schüler der Königl. Hochschule für Bildende Kunst, Budapest. — Croquis ornamentales des élèves de l'Académie des Beaux Arts, Budapest.

A XV. század elején merül fel Olaszországban egy új típus, a gránátalmás mustra. Már a XIV. századi szaracén szöveteken is láthatók hasonló motívumok, teljesen kész alakjában mégis a nyugati befolyás alatt keletkezett. A gránátalmás mustra körülbelül 1420-tól kezdve kifejtett alakjában lesz uralkodó, mikor a nehéz, sodort aranyfonállal és aranyszálakkal átszőtt bársonyok készülnek, melyek a selyemszövésnek legszebb emlékei közé tartoznak. A gránátalmás mustra a XIV. századi arab szöveteken is érvényesül, de klasszikus síkdíszítménnyé az északolaszországi selyemszövők fejlesztették. Olasz szöveteken jelenik meg legegyszerűbb alakjában karélyos gotikus levelek keretében.

A bársony készítésének főhelye Velence, ahol már 1247-ben külön céhet alkottak a bársonyszövők. A legjobb darabok közé tartoznak azok, amelyek a berlini múzeumban láthatók.

A szöveteknek egy csoportja a XV. század második felében a plasztikából veszi motívumait. Előnyben részesíti a szimmetrikus elrendezést és a csúcsosan tojásdadalakú keretben a palmettát, a címeres liliomot és az akanthust. Készítőhelyük Flórene volt.

A szöveteknek egy másik csoportja képszerű keretben vagy fölfelé menő szalagokban bibliai jeleneteket, Krisztus születését, a feltámadást, a mennybemenetelt, a szentek alakjait, Krisztus monogramját mutatja be. Ide tartozik a Pollajnálónak tulajdonított és Mátyás király részére készült a Hunyadiak címérével ellátott aranyszövet is.

A nagyalakú mustrákkal ellátott szövetek közt a XVI. század végén és a XVII. században a bársony foglalja el az első helyet. Génuai bársonyoknak »Velour de Genes« nevezik ezeket, de más helyeken is Velencében, Flórencében készítik. Ezeknél a szimmetrikus beosztás az uralkodó. A XVIII. században a természetes ábrázolás iránt mutatkozik törekvés. Olaszország korábbi állását a selyemipar terén Franciaország veszi át.

Spanyolországban a mórok nemcsak országuk és gyarmataik részére készítették szöveteket, hanem külföldre is szállították azokat. A XVI. század első felében a grá-

nátalma a domináló motívum s a csúcsosan tojásdad keretekre való felosztás nyert tér. Rövid virágzás után a spanyol szövészet a világgiacon elvesztette jelentőségét.

Franciaországban már a XIII. században űzték a selyemszövést, nevezetesen Avignonban, de jelentőségre csak a XV. század folyamán jutott, mikor XI. Lajos 1466-ban Lyonban és 1470-ben Toursban

létesített szövőműhelyeket, ahová olasz szövőket hozatott, akik egyelőre olasz minták szerint dolgoztak. Ez az olasz befolyás a XVI—XVII. század közepéig tart s ezután a francia fölény állandósul a selyemszövésben. A férfi és a női öltözet szövetei közti különbség mind élesebben lép fel, az elsőknél a kis minták, az utóbbiaknál nagyobbak és gazdagabbak a minták. A XVII. század második felében a csipkémotívum lép fel, előbb szimmetrikus elrendezésben, később teljesen szabaddá lesz. Egy másik csoportja a brokátnak és selyemszöveteknek vékony virágindákat tüntet fel barokk díszítéssel. A barokk nagymesterrel közül tulajdonképpen csak Dániel Marot foglalkozott textilműnkák tervezésével. XIV. Lajos halála után az úgynevezett régencee-kor (1715—1723) nem teremtett határozott mintatípust. XV. Lajos alatt három nő nevéhez kapcsolódik a szövészet iránya. Mária Lesezinska, XV. Lajos neje, alatt a kompozícióban a szörmeutánszatok lépnek fel virágindáktól körülveve. Pompadour előnyben részesítette a kínai árúkat s azoknak jellegzetes mintáit a szöveteknél is alkalmazták. Dubarry szerette a könnyű díszes virágmintákat sok arannyal és ezüsttel. Nagy luxust fejtettek ki a falaknak és bútoroknak damasztal való díszítésében is.

A szöveteknek egy másik csoportja, mely a lyoni ifj. Jean Revelre vezethető vissza, tájképeket és építészeti formákat használt fel motívumnak.

A leggazdagabb tarka tapétaszöveteket Philipp de la Salle szállította művészi mustrákkal a legnagyobb színpompában. Virágbokrokon kívül hangszerket, pásztort, kerti és gazdasági eszközöket, selyemszalagokat, drapériákat, baldachinokat, állatokat, allegorikus jeleneteket találunk motívumok gyanánt. Tevékenységének súly-

Szemelvények a m. kir. Képzőművészeti Főiskola kiállításának iparművészeti csoportjából. Síkdíszítményi vázlatok. Tanár Megyer M. Antal. — Ornamentale Skizzen der Schüler der Königl. Hochschule für Bildende Kunst, Budapest. — Croquis ornamentales des élèves de l'Académie des Beaux Arts, Budapest.

pontja XV. és XVI. Lajos korára esik. XVI. Lajos alatt teljes mértékben érvényesül az antikizáló irány. A falak díszítésére szolgáló selyemszövetek bájos színtónusokban tartott, klasszikusan szigorúan megrajzolt formákat tüntetnek fel, mint medaillonokat, tájképeket, amoretteket, genre-képeket, virág- és gyümölesfüzérek, postamentumokat égő szívekkel, vázákkal, urnákkal, galambokkal stb.

Mindezeknek a keces formáknak a forradalom vetett véget. Visszatérnek a görög és a római antik ornamentikára. A szövészet hanyatlásnak indul. Némi élet Napoleon első konzulága alatt kezdődik. Díszítő motívum gyanánt akantusleveleket, meandereket, palmettákat, esillagokat, harsás emblémákat, valamint a császári N betűt leginkább borostyánkőszorúba helyezve alkalmaznak. Mikor Charles Maria Jaecard 1605-ben feltalálta a róla elnevezett gépet, megkezdődik a tömegtermelés s a szövetek olesőbbodása.

Németországban a selyemnek szövetre való használata későn kezdődik. Len- és gyapjuszövet készítésével már a korai középkorban foglalkoztak iparszerűen a Svábföldön, az Alsó-Rajna vidékén, Jülichben és Cleveben. Mikor Franciaországból 1684-ben elfűzték a hugenottákat, akkor Anglia, Spanyolország és Olaszország csaknem teljesen rá volt utalva a szász-sziléziai vászonszövetekre. Elűzött hugenották honosították meg a szövészetet Berlinben, Göttingában, Eisenachban és Kasselben. Vászonlepedők és törülközők szegélyeit a XIV—XVIII. századig Német- és Olaszországban készítették. A XV. században a kölni szegélyek egész Németországban el voltak terjedve. Szigorúan stilizált díszek, gotikus levéldísz, indák, rózsák, virágzó fák, címerek s később emberi és állati alakok voltak motívumaik.

Németalföldön, különösen Flandriában, Mechelenben, Gentben, Yperiben és Brüggeben már a XIII. században készítették selyemszöveteket. A XV. században bevándorló velenceiek és flórenciek nagy lendületet adtak a selyemszövésnek. V. Károly alatt a bársony, aranybrokát és atlasz emelkedett művészi tökélyre. A harmincéves háború után a francia bevándorlók újabb lendületet adtak a szövészetnek. Amsterdamban, Utrechtben, Harlemben és Naardenben. A holland ipar hanyatlásával a XVIII. század első felében a selyemszövés is hanyatlott.

Svájében szintén a XIII. század közepéig vihető vissza a selyemszövőipar. Rövid virágzás után a svájci szabadságharc alatt a XV. században teljes visszaesés állott be s csak a XVI. század második felében mutatkozik ismét emelkedés.

A XVII. század kezdetén Németországban a szövészt nagyrészt háziparszerűen gyakorolták. Selyemszöveteket csak Krefeldben, Elberfeldben és Barmenben készítettek. A bársony- és taftgyártás Hamburgban a XVII. században és a XVIII. század elején jutott virágzásra.

Lengyelországban a szövészetéről, amely Perzsiából és Törökországból jutott oda, csak a XVII. század óta vannak biztosabb adataink. A XVII.

század végén Fluckban alapították selyemgyárat, ahol öveket, vállszalagokat és brokátiszöveteket készítettek. Finomabb mustrát a XVIII. században mutat fel néhány szövet.

Oroszországban már a középkorban volt némi szerepe a selyemiparnak. A IV. és VI. században Kievdn és Novgorodban voltak a bizánci és a keleti selyemszöveteknek kereskedelmi piacai. A közvetítő szerep a XIII. században nagy jelentőséget nyert s csak Velence hatalomra jutása és a mongolok betörése által veszített jelentőségéből. Nagy Péter és utódai, Katalin és Pál, a selyemhernyótenyésztést akarták meghonosítani, de törekvésük akadályokba ütközött. Jaroszlavban, Vladimirban, Moszkvában és más városokban a selyem- és brokátiszövés francia befolyás alatt virágzott.

A keleti szöveteken az 1500 utáni időben ismét a nemzeti irány lép fel, habár erősen támaszkodnak a velencei mintákra s azokat átalakítják. Perzsiában a XVI. és XVII. században önálló irány mutatkozik, mely az ó-iráni művészetten épül fel s különösen a szőnyegszövésben, a brokátban és bársonyban alkot elsőrangút.

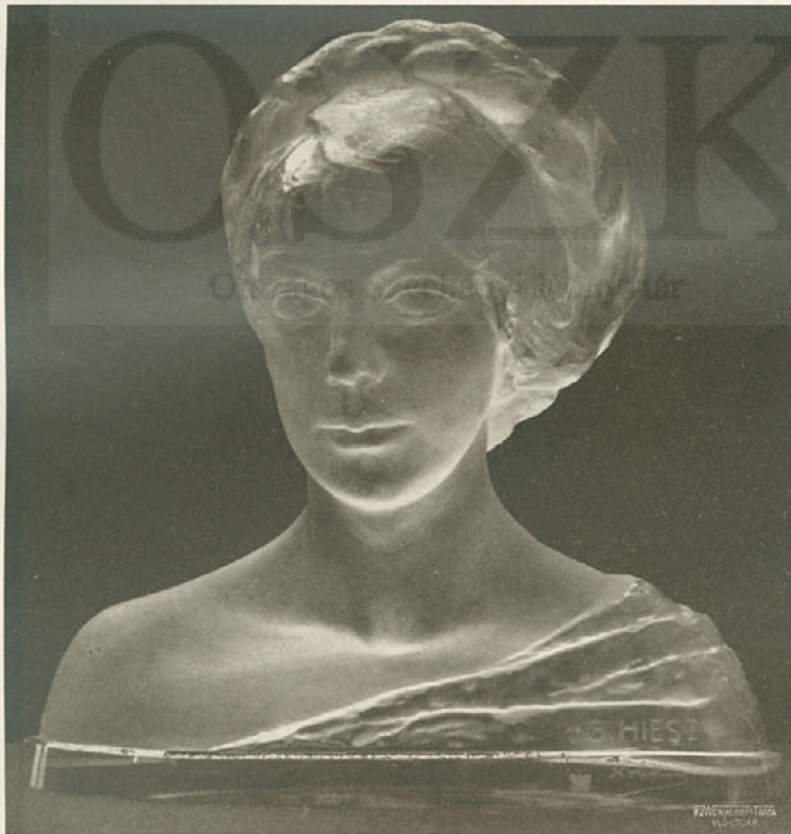
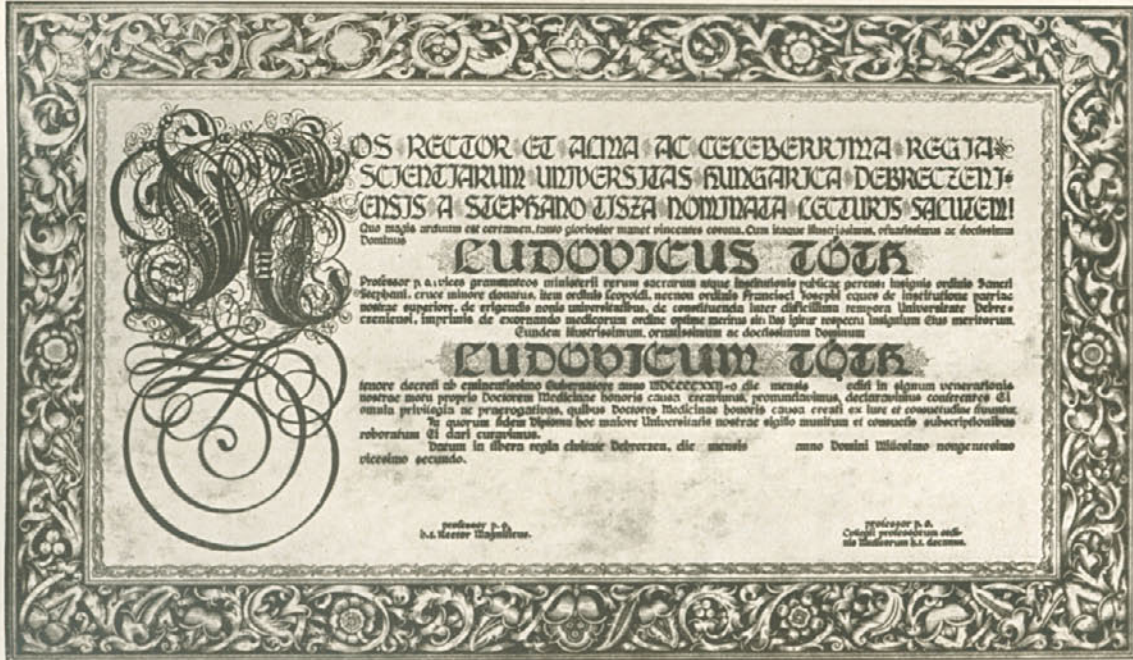
Előbb a csúcsosan tojásdadalakú beosztás uralkodott hajlított indákkal vagy széles kis levelekkel behintett szalagokkal. A középső mező arabeszket mutat gazdag virágescokrokkal vagy felhős szalagokkal vagy esillagokkal.

A XVII. században Perzsia még egyszer jelentős virágzásra jut. Ebből az időből származik a színes pompás bársonybrokátok egy sorozata. A XVII. századból származó bársonybrokátok és selyemszövetek gazdag figurális mustrákat tüntetnek fel. Ezek a képek jeleneteket tárnak elénk az iráni mondából és költészetből, férfiakat és nőket gazdagon díszített ruhában virágescerjék között. Kínai madarak, sárkányok és felhős szalagok is előfordulnak. Fontosabb műhelyek Kasanban, Ispahamban és Yeztben voltak. Azonos mustrákat mutatnak a selyemszövetek is, melyeknek ábrázolási módja a miniatürszerűséget éri el.

A távoli Keleten, ahol a legnemesebb szövésanyag, a selyem ismeretes volt s korlátlan mennyiségben állott rendelkezésre, a technika teljes kifejlődésre jutott. Míg Kína a szigorúan stilizált mintát a legújabb időklg megtartotta és a díszítmenyek alkalmazásában egészen hagyományosan járt el, Japán már igen korán a naturalizmus felé hajlott, mely azonban sohasem nélkülözi a stilizációt és mindig a síkban való ábrázolásnál marad. A kínaiak és japánok technikája a brosirozás. A bársonyszövés Kínában teljesen hiányzik, Japánban is csak az újabb időben tűnik fel. Sz. L.

VÁMSZER GÉZA: IZLÉS, MODOR, DIVAT.

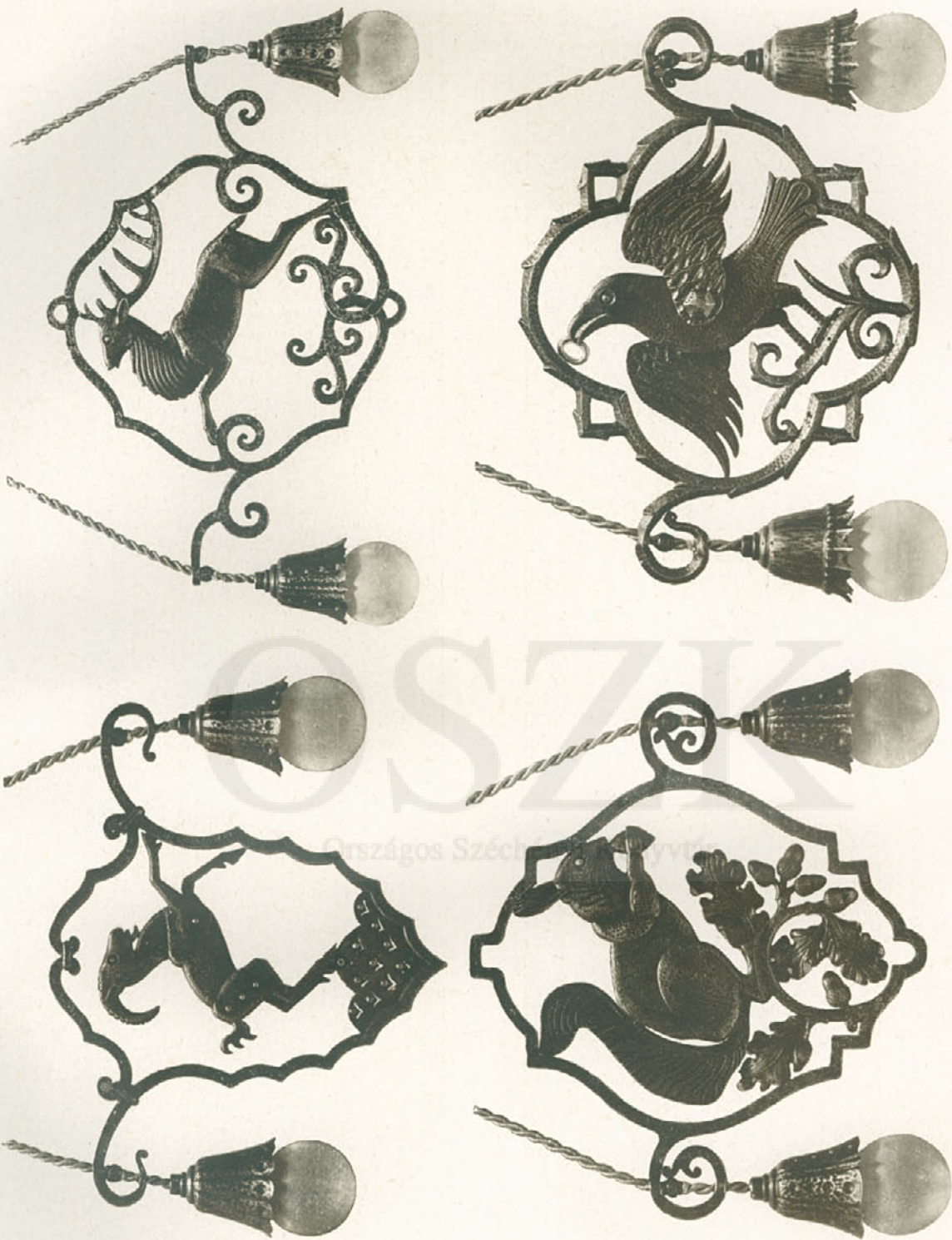
»Olyan időket élünk, amikor a külső élet durvaságai, igazságtalanságai meggyötörnek, elfárasztanak és a művelt lelkű közönség szívesen menekül az otthon esendjébe, harmóniájába, de e mellett társadalmi érintkezésében, elszegényedése dacára, örömmel mutatja meg disztíngvált, finom életmód-

Haranghy Jenő: Tiszteletbelli doktori oklevél. Hiesz Géza (Párizs): Üveglasztika. — Honoris causa-Doktorendiplom. Glasplastik. — Diplôme d'un docteur honoraire.

Teles Ede: A székesfőváros iparművészeti érmének terve. Reményi Józsefnek a székesfőváros iparművészeti érmére készült pályaműve. — Die zur Prämierung kunstgewerblicher Verdienste gegründete Medaille d. Hauptstadt Budapest, Konkurrenzentwurf d. Medaille. — Médailles.

Kovács Erzsébet: Függőlámpák, kovácsolt vasból. Készítette Tíringer Ferenc, Kecskemét. — Schmiedeiserne Hängelampen.
— Lustres en fer forgé.

Reitzer, Jenő: Faliszekrény ajtajának festett díszítése. — Bemalte Tür eines Wandschranks. — Porte peinte d'une armoire.

ját, izléses öltözködését, sőt még tud örülni a szépek és pártfogolja a művészetet is, ha erre megfelelő nevelést kapott. Ezekkel a szavakkal vezetibe 215 oldalas, izléses külsejű könyveeskéjét az érdemes székelyudvarhelyi rajztanár, aki népszerű modorban a gyakorlati esztétika mindig időszerű kérdéseiben akarja tájékoztatni elsősorban erdélyi honfitársait és az ifjúságot. Elérni akarja, hogy a mai társadalom eldurvult, elfásult lelkű emberei nagyobb gondot fordítsanak az izlés, modor, divat kérdéseire. Legyenek ezek fontos életkérdések, problémák mindenki előtt, mert általuk életünket szebbé, kellemesebbé és finomabbá tehetjük. «Lelkesedéssel mondja el jobbára helytálló nézeteit a lakás, az utca, a gyermeknevelés és a társadalmi érintkezés módja, az evés és az öltözködés esztétikájáról s ezért bizony sok magyar emberre ráfér, hogy tudomást szerezzen a könyv tartalmáról s megszívlelje annak okos útmutatásait. A könyv a szerző kiadásában jelent meg, ára 3 pengő.

KIÁLLÍTÁSOK

KÖZÉPOSZTÁLYÚAKNAK VALÓ SZOBABEREZDÉSEKET állít ki ez év november havában az Országos Magyar Iparművészeti Társulat az Andrassy-úti ú. n. régi Műesernokban levő kiállítási helyiségeiben. Az IOKSz. (Iparosok Orsz. Központi Szövetkezete) kötelékébe tartozó három szövetkezetnek, ú. m. a Bútoresernok Szövetkezete, a Budapesti Műasztalosok Lakásberendező Szövetkezete és a Műasztalosok Szövetkezetének mesterei valósítják meg ez alkalomra a Társulat és az IOKSz vezetősége részéről felkért következő tervező iparművészek terveit: Fábry Pál, Flaeh János, Kaesz Gyula, Schaefer Ferenc, Selamonek Károly és Tólos Gyula. Két háromszobás, és pedig egy egyszeyűbb és egy díszesebb lakás berendezése kerül kiállításra, mely áll ebédlőből, hálószobából és úriszobából.

ASTOCKHOLMI REPRESENTATIV MAGYAR MŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁSON a hazai iparművészet, ha szerény méretekben is, de mindenestre méltón fog szerepelni. E csoport anyagát az Országos Magyar Iparművészeti Társulat gyűjtötte össze és adta át a kiállítás kormánybiztosának, Déry Bélának. A stockholmi kiállítás bezárása után a kiállítás megmaradt és felfrissített anyagát Göteborgban, majd esetleg Kopenhágában, februárban pedig Nürnbergben az ott tervbe vett Magyar Hét alkalmával is kiállítják.

KIÁLLÍTÁSI FELHÍVÁS. A most következő szezonra, többek közt, három országos tárlat megrendezését is fölvette művészi feladatal közé a Fáklya Kultúrvállalat. Az elsőn, a fiatalok »Legjobb Mű« kiállításán, klasszifikált, legalább már két approbált tárlaton

szerepelt képző- és iparművészek vehetnek csak részt egy-egy, önbírálatlall kiválasztott legjobb alkotásukkal. A tárlat zsűrimentes lesz. — Másodiknak egy Országos Plakát- és Reklámművészeti Kiállítás következik, melyen minden képző- és iparművész részt vehet tetszésszerinti számú plakáttal, plakáttervvel, reklámszoborral, címke- és hirdetési rajzzal. — Harmadiknak megrendezik az első egyetemleges Freskó- és Épületdíszítőművészeti Tárlatot, melyen freskó- és üvegfestők, szobrászok, iparművészek és építészek vehetnek részt tetszésszerinti számú kartonnal, szoborral, terajzzal és modellel. — A tárlatok részvételi föltételei a Fáklya irodájában (VIII., Baross-utca 43) tudhatók meg, naponta délután 4—6 óra közt. Jelentkezési határidő: 1928 szeptember 15.

A III. KÉZMŰIPARI KIÁLLÍTÁST rendező Országos Iparegyesület nagy áldozatok árán valóban szemrevaló módon rendezte ezidei tárlatát. A kiállítás látogatóit művészi hatású, igen tágas, szingazdag, díszes esernok fogadja, mely eltakarja a városligeti ósdi Iparesarnok sablonos fedélszerkezetét és ünnepi hangulatot fakaszt a nézőben. A tárlat szerencsés alaprajzi elrendezése, mely a forgalom könnyű lebonyolítását lehetővé teszi, a beépített ideiglenes falak egységes kiképzése, valamint az ez alkalommal beszerzett sok célszerű új vitrina előnyösen különbözteti meg ezt a kiállítást az előzőktől és azt könnyen áttekinthetővé, látogatását pedig kellemessé teszi. A sikerült installációs munkákat Bodon Károly vezette, kit Bajor Benedek támogatott a díszítő festészeti munkáknak művészi megoldásával. Elismerésreméltó a kézműipar multjának és az e téren szerepelt vezérlőegységének areképeinek bemutatása az ú. n. retrospektív csoportban. Rég ellefejtett évszázados mesterművek kerültek szemünk elé s kegyelettel adózhattunk a magyar ipar érdemes úttörői emlékének. A kiállítás jelenkori részén is sok érdekes néznivaló akad. Feltűnő a bútóripár tömeges felvonulása a kiállításon. Kár, hogy a modern művészet igényeinek megfelelő nagyon szórványosan jelentkező és komoly művészi munka mellett nagy számban vannak a faragványokkal túlhalmozott barokk ízlésű bútórok. Megmunkálás szempontjából nemesak a fővárosi, hanem a kispesti, újpesti és budafoki kismesterek bútórai is jórészen kifogástalanok. De a tervezés szintje sok kívánivalót hagy. Ezért időszerű volna, ha az asztalosmesterek részére előadásokat rendeznének, melyeken a bútóripár jelenkori törekvéseit és az e téren elért kiváló eredményeket, általában pedig a bútóresztétika főbb követelményeit népszerű módon és megfelelően illusztrálva ismertetnék. Hasonló a helyzet a kiállítás látható világítótestek, a esillár és a lámpa gyártása terén. Mintha e szakma mesterei évtizedeken át aludtak volna: alig akad munkáik közt egy-két ötletes és ennek az iparágnak újabb vívmányait fel-